

ÉLŐ ERDÉLY EGYESÜLET

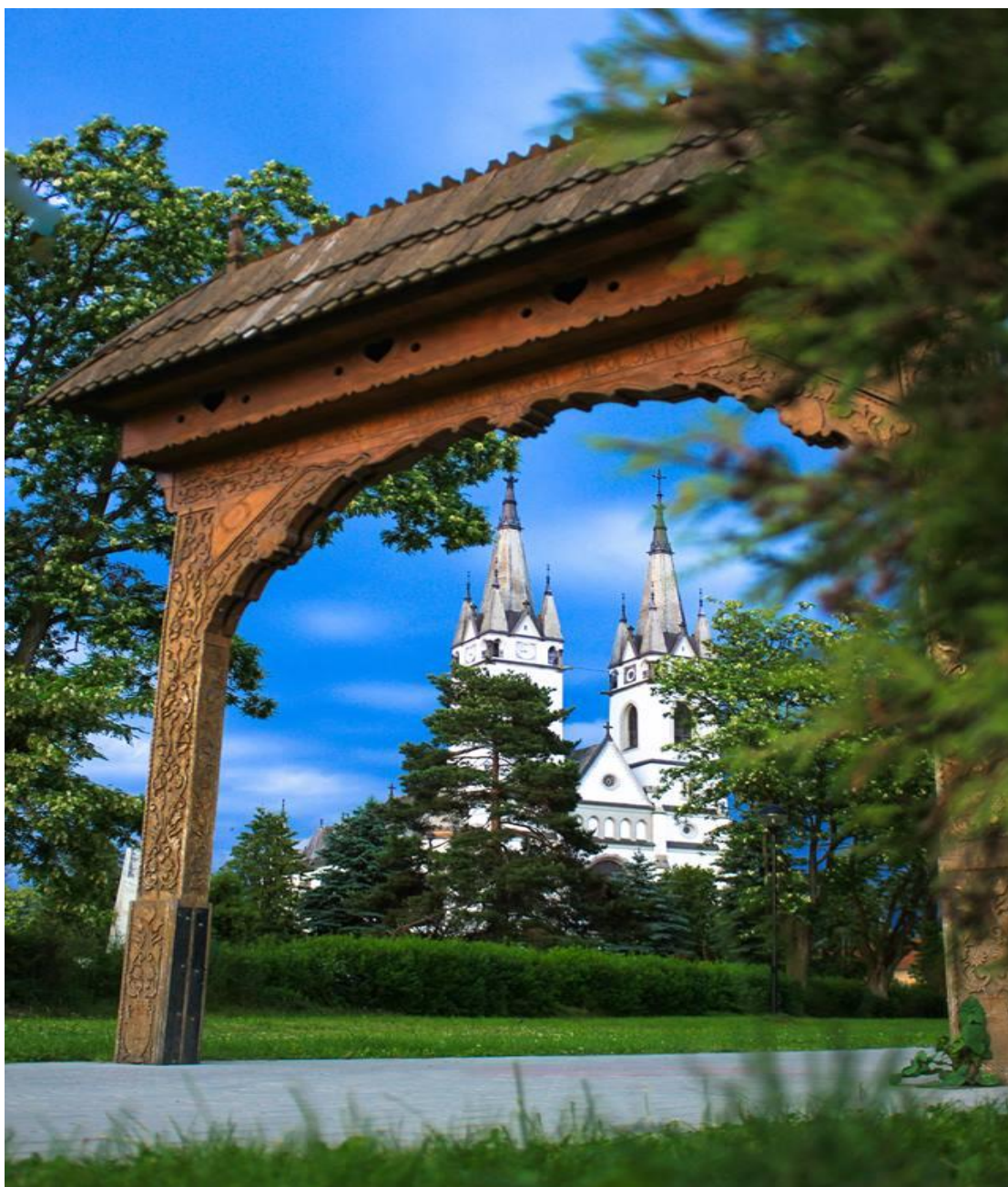
Hegy közé zárt csoda Gyergyóditró

HONISMERETI TANULMÁNY

**Gáll Boglárka
Marosvásárhely
Petru Maior Egyetem**

2014

Nyilván bármilyen írás elkészítésekor felmerül a kérdés: “miért?”, melyre sokszínű válaszok adhatók, ám egy versenyfelhívásnál adná magát a válasz: nyerni akarok, de itt ennél sokkal több, komolyabb dologról van szó.

Bár fontosnak tartom szülőfalum kulturális, történelmi értékeinek, sajátosságainak bemutatását, ezeknek a vizsgálatát, a számomra legfontosabb információk kiválasztását, felmérését, rendszerezését mégis felhívnám a tisztelt olvasók figyelmét némi apróságra, amit Márai Sándor szavaival tudnék leginkább érzékeltetni: ”Néha otthontalanabb lesz az, aki otthon marad, mint a másik, aki a világba megy” . A tanulmányom egyaránt szól önöknek, akiket elkalauzolok a szülőfalum legvadregényesebb tájaira, bevezetem szokásvilágunkba de ugyanakkor szól sajátmagamnak. Vallomásként írom meg minden mondatát, amire azután

Közigazgatásilag két falu tartozik Ditróhoz északra Orotva, melyet joggal neveznek völgybezárt csodának, valamint északkeletre Cengellér, ami motoros és terepjárós

versenyeiről híresült

el.

A község területén áthalad a 12-es számú nemzeti út Gyergyó és Maroshévíz irányában, a 127-es megyei út Tölgyessel teremt kapcsolatot, Remetére viszont a 153 C úton lehet eljutni. Vasúton a Brassó- Maroshévíz irányban megközelíthető.

Ditró székely település, lakóinak 98%- a magyar ajkú, viselkedésre, tipikus székely mind. A község lakói a hagyományok szerint a Csibiek, Bajkók, és Mezeiek javarészt de ez még rengeteg hagyományosan odavaló családdal bővíthető.

Ditró, másként Gyergyóditró (románul: Ditrău, németül Ditterdorf, szászul Dittrichderf) község Romániában, Hargita megye északi részén, a magyar nyelvi tömb határán. A Gyergyói-medence második legnagyobb települése Gyergyószentmiklós után.

A település neve érdekesen alakult az évszázadok folyamán, ma már több feltételezés is létezik a név eredetére vonatkozóan. A település első hivatalos említése 1576-ból származik, ekkor az 500 lelket számláló falut Gyitró néven említik. Ez a név 1576-ba már Ditró formában szerepel, 1776- ban pedig Ditrófalvaként.

1995-ben vált hivatalossá Gyergyóditró névváltozat.

Sokan próbálkoztak a név megfejtésével is, Czirbusz Géza az ófelnémet droht-i szóból eredeztette, Tarisznyás Márton pedig gót-gepida eredetűnek vélte. A leghihetőbb számunkra mégis Kölönte Béla névfejtése. Szerinte a 15. században kialakult Gyitró település személynévből nyerte nevét és ez változott az évek során. Állítása szerint Ditró neve a német Dietrich, Detre szóból ered.

A 18-19. században Ditró határában több település is kialakult és a 19. századra a faluhatár már messzire kiterjedt. A 18. században Ditróhoz tartozott Borszék, Bélbor, Tölgyes és Holló. Az említett települések a 19. században leváltak és Ditró külterületeinek megmarad Orotva és Cengellér.

Borszék Ditró és Szárhegy közös birtoka volt, és jelentős bevételi forrása is. Az idősök még ma is emlegetik a fürdőhelység után évente juttatott „csöpögő” hasznót. Az üveggyár, a borvíztöltő, a szállítás és értékesítés sok ditróinak nyújtott munka- és kereseti lehetőséget, ennek következtében lakosságának többsége Ditróból származott.

A mára kialakult település arculata egy jellegzetes halmaztelepülést mutat, erős elágazásokkal a főutak mentén. A település magja a mai Kőhidi iskola és a központ között jött létre. Kezdetekben zsákutca-szerű építkezés volt jellemző, a 18. században a település megnyúlik, kialakul az alszegi és felszegi rész, ekkor osztják a falut tízesekre is: Alszeg vagy Alsótízes, Felszeg vagy Felsőtízes és Faluderék vagy Középtízes. Ezek a kifejezések ma is használatosak.

A faluból kivezető utaknál vetéskapuk helyezkedtek el melyet kapuőrök őriztek és minden faluba bejövő embert ellenőriztek. Ezek a vetéskapuk a 19. század végén szüntek meg.

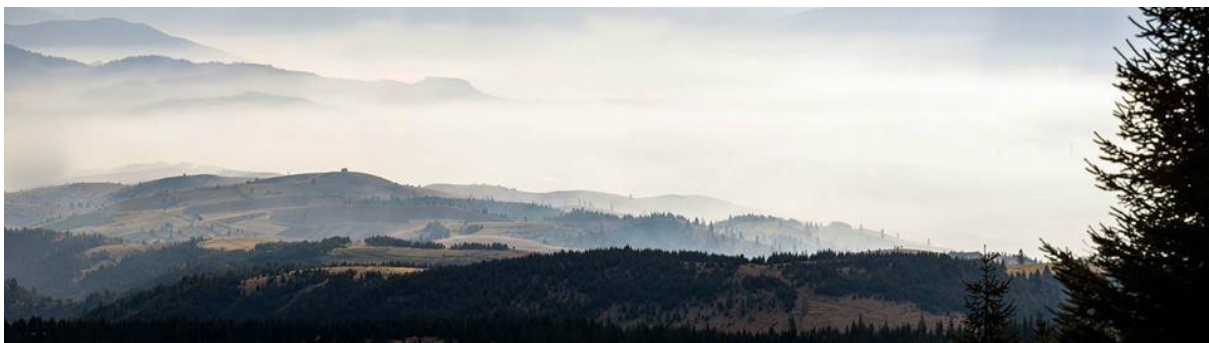
Ditró Románia egyik leghidegebb települése: a fagyos napok száma évente átlagosan 175. A legalacsonyabb itt mért hőmérséklet $-36,5\text{ }^{\circ}\text{C}$ volt, az emberek nagy félelme, hogy a record megdől hiszen a telek egyre

hidegebbek.

Éghajlata megegyezik a medence többi helységének éghajlatával. A tréfás mondás, miszerint Ditróban kilenc hónapig hideg van és három hónapig nincs meleg, megállja a helyét. Az itteni időjárásnak ez a sajátossága két tényezőnek köszönhető: a tengerszint feletti magasság (800 m), és a hegyek közé zárt medence-jelleg, ami nem csak még érdekesebbé teszi a medencében fekvő helységeket, hanem ad nekik egy olyan jelleget, amit csak akkor tapasztalhat meg igazán valaki, ha belép a medencébe, ami mintha Románia szívébe zárt csoda volna.

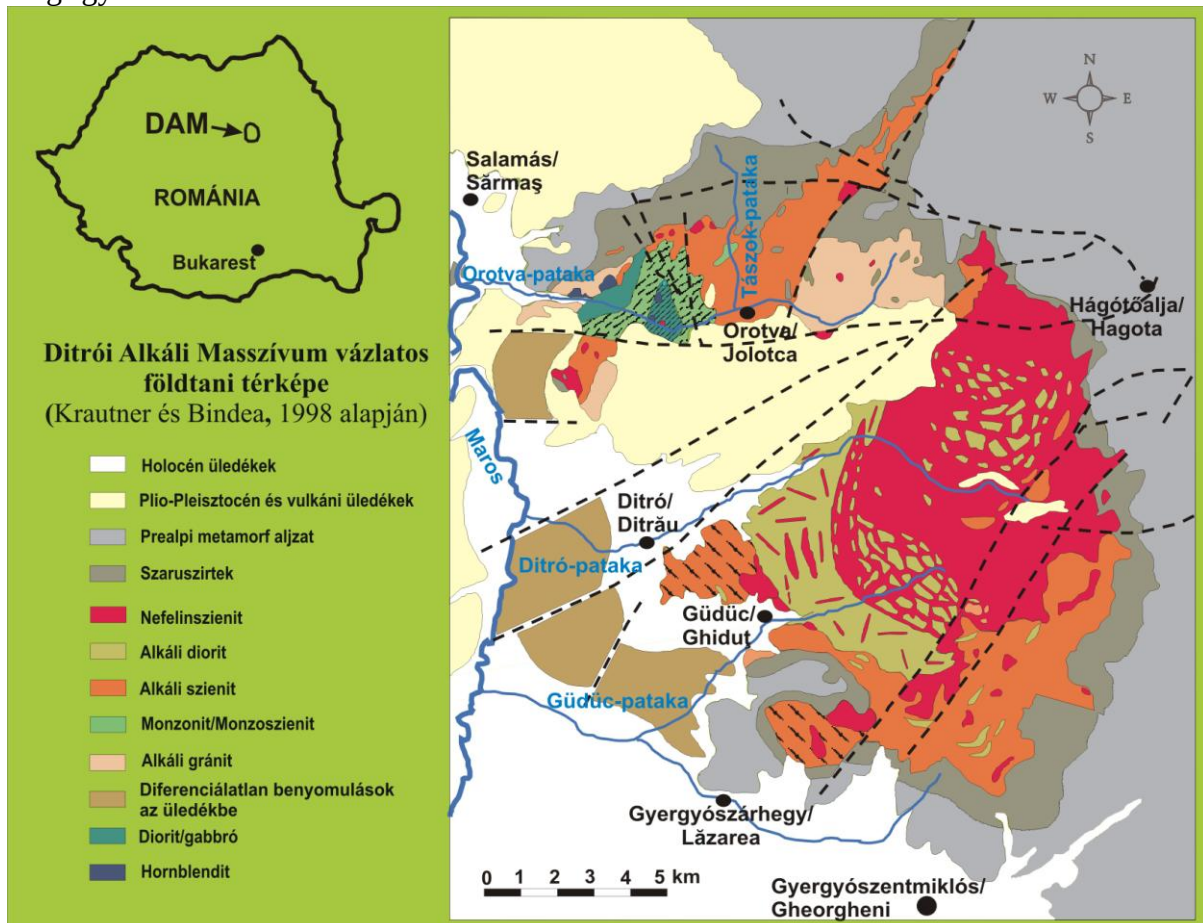
A napsugárzást, főként a téli és őszi hónapokban, nagyban csökkenti a felhőréteg és a medencébe beszoruló köd.

Ezért van az a jelenség, amikor télen a medence alsóbb területein nedves hideg van, a környező hegyeken a sízők napfürdőznek. A domborzati viszonyok módosítják és sajátossá teszik ezeket az ott uralkodó széljárásokat. A hideg légtömegek, melyek északkeletről törnek be a medencébe, sokszor hosszú ideig megülik azt és zúzmarás köd kíséretében alacsonyan tartják a hőmérsékletet. A sokévi átlaghőmérséklet $5,1\text{ }^{\circ}\text{C}$, és Románia, de Európa egyik hidegpólusaként is nevezetes. A minimum és maximum hőmérsékletek szélsőséges (tehát a 9 hónap hideg és 3 hónap nem meleg időjárásnak vannak igazán meleg napjai, ám ezek elenyészőek), kontinentális jellegűek. Az évi középhőmérséklet-ingadozás $24,8\text{ }^{\circ}\text{C}$, de főként nyáron észleltek $25\text{ }^{\circ}\text{C}$ -os napi ingadozást is. Eddig a legalacsonyabb hőmérsékletet 1929. február 11-én mérték, $-36,5\text{ }^{\circ}\text{C}$ -ot. A fagyos napok száma évente eléri a 175-öt és $25\text{ }^{\circ}\text{C}$ fölötti érték évente csupán 41 napig észlelhető. A sokévi csapadékmennyiség jóval kisebb,

mint az a tengerszint feletti magasságból adódna. Az év legcsapadékosabb időszaka május, június és július első fele, míg a legalacsonyabb csapadékszintet az őszi hónapokban, valamint februárban és márciusban mérik, ami nemritkán heves záporok formájában hull alá, gyakran tetemes anyagi károkat okoz viszont gyönyörű égi jelenségeket mutat meg az ottélőknek. A hótakaró átlagban 180–200 napig marad meg a hegyekben így a téli sportokat kedvelő bátran választhatják síszezonra a települést és környékét.

Annál érdekesebb a ditrói alkáli masszívum mint földtani képződmény, amit a Ditró környezetének földtani térképén megfigyelhetünk:

Geokémiai, ásványtani és kőzettani változatossága különleges. 124 ásványváltozat található itt, ami egyedivé teszi a települést, közülük sok ritka ásvány. A kék szodalitos és kankrinites nefelinszenitet a szakirodalomban itt írták le először (F. Zirkel, 1866) és a településről kapta a nevét, így lett ditroit. A Ditrói-tömb a vegyi elemek valóságos eldoradoja, kavalkádja hisz a Mengyelejev-féle periódusos rendszer majdnem minden eleme megtalálható itt. Például a lítium, a lantanoida, a cirkónium, a hafnium és még sok más.

A község életében a Marosnak csupán a tutajozás virágzása idején volt nagyobb jelentősége. Annál számottevőbb a Ditró-patak szerepe, mely észak-dél irányba áthalad a településen és a vízellátás szempontjából nagy jelentőséggel bír. Az első vízimalom 1617-ben létesült, amely famegmunkálásra és gyapjútisztításra is alkalmas volt. A hagyomány szerint itt katonáskodó ditrói ezermester készítette. 1721-ben a ditrói malomjövedelem 170 forint volt. Az 1820-as urbárium szerint a malmok száma Ditróban 6, „melyek fogatkozás nélkül vannak” és melyek száma az 1820-as. Ezek mind a Ditró-patakvekre tovább nőtt. Ha új molnár jött a faluba, annak 5 forint belépési díjat kellett fizetnie..

Ditró Gyergyószárhegy kirajzásából keletkezett a XV. Században, ám mára túlnőtte azt.

Bethlen Gábor fejedelem megbízottai 1614-ben 52 családot találtak itt: 6 gyalog-, 26 szabad székely-, 3 ős- és 10 fejekötött jobbágy, 7 zsellér és 2 külső szolga volt a településen. 1721-ben már 99 lófő és gyalogos, 24 jobbágy, 1 kóborló, összesen 124 család lakta.

Egy 1773-ban keletkezett határőri kimutatás 356 családfőt, és 840 fiúgyermeket tüntetett fel, ami 2400 lelket jelentett.

A népességyarapodás folyamatosan tovább tartott és az 1910-es népszámlálás 6151, míg az 1930-as 6785 főt írt össze. Így Ditró hamar utolérte, sőt lélekszámban túl is haladta Szárhegyet, bár csupán az 1716-17-ben pusztító pestisnek az akkor másfélezernyi lakost számláló Ditróban majdnem 700-an estek áldozatul.

1829-ben a királytól már egy Bécsben kelt oklevél nyomán két országos sokadalmat és keddnapi hetivásár jogot szerzett, ami egészen napjainkig megmaradt, az ittenieknek csak piacnap. Már 1868-ban a ditróiak folyamodványban kérték, hogy rendezett tanáccsal ellátott városok sorába kerülhessen a település. Ebben az időben Ditró a környék komoly gazdasági tényezőjévé vált.

A székely faluközösség, ahogy már említettem tízesekbe szerveződött. A XVI-XVII. században a tízeseknek pontosan körülhatárolt feladatkörük volt a település gazdasági-katonai életében. Ezek tulajdonában voltak a szántók, rétek, legelők és az erdők. A tízes legfontosabb feladatköre azonban 10 katona biztosítása volt. A tízes közössége döntött arról, hogy kit küldjön mustrára vagy hadba, katonának s ez a tény a székely szabadság egyik alapelvét alkotta. A XVII. században a népesség döntő többségét a szabadparasztok adták, akiknek ugyanakkor a katonáskodás is lételemévé vált. Fokozatosan jelentek meg a kézművesek, kereskedők és az értelmiségiek is.

A gyalogkatonák a népesség döntő többségét alkották, akik a falvak földjeinek felosztásakor egy nyílföldet kaptak. A belőlük alkotott sereg gyalogos hadként részt vett a királyi, vajdai katonai egységekben.

Ditró 26 kapuval rendelkezett. A medence egyes települései kedvező földrajzi fekvésükkel, gazdasági fontosságukkal vonzóerőt jelentettek az ide letelepülni szándékozók számára. A XVII. században számtalan örmény család talált itt otthonra. 1614-ben az őslakosság és a bevándorlók közötti arány a következőképpen alakult Ditróban. A családok összlétszáma 52, melyekből őslakó 44 család, míg 8 család bevándorolt. Míg a XVI. század utolsó évtizedében a székelység egyéni, társadalmi, jogi felemelkedése viszonylag ritka volt, a XVII. század első hat évtizedében ez a folyamat tömegméreteket öltött, és a társadalom gyökeres átalakulásához vezetett. 1607-től 1655-ig 127 családot lőfősítettek a Gyergyói-medencében. 1654-ben Ditróban 12 nemest találunk az összeírás szerint. A lófők és gyalogkatonák az 1721-es összeírás szerint a székely társadalom zömét alkották. Gyergyó alszékben ekkor 864 szabad székely családot(77,9 %) találtak.

A pestisjárványok és a kuruc szabadságharcban való részvételért hozott szigorítások nagyon megnehezítették a megélhetést. A főkormánysház által kirótt adóterhek 1744-ben Ditrót 836 rajnai forint fizetésére kötelezték. 1750-ben Ditró társadalma a következőképpen tagolódott. Nyilvántartásba vettek 2 nemesi családot, 153 szabadost, 31 jobbágyot, 11 zsellért, valamint 28 más csoportba sorolandó családot. Ekkor az összlakosság 225 családból állt. Egy 1773-ban készült határőri kimutatás 356 családfőt és 840 fiúgyermeket tüntetett fel, ami 2400 lakosnak felel meg, de 1910-ben már 6151, míg 1930-ban 6785 főt írtak össze. A község társadalmi szerkezetében igen nagy változást hozott az 1945 utáni rendszerváltás. Az államosítás, kollektivizálás és az erőltetett iparosítás oda vezetett, hogy a tegnapi földműves mára már ipari proletárrá lett. A helybeli ipari létesítmények mellett a környékbeli vállalatok ígértek munkahelyeket azon földműveseknek, akik a kollektív gazdaságban nem találták meg a megélhetés lehetőségeit. Ez a folyamat szétzúzta az évszázados hagyományokat, felrúgta a faluközösség írott és íratlan törvényeit, és elhozta az erkölcsi széthullást a településen.

1657-ben II. Rákóczi Györgyöt a szultán hűtlenségéért a tatárokkal bünteti, melyek nagy szerencsétlenséget hoznak az országra. 1658-ban, amikor a gyergyói hadköteles lakosság II. Rákóczi György törökellenes háborújában vett részt, egy 3000 fős tatár-moldvai martalóc sereg betört a Gyergyói-medencébe Tölgyes irányából és többek közt Ditrót is felgyújtották. A főként asszonyokból, öregekből és gyermekekből álló védők Szárhegynél különböző hadicselek alkalmazásával legyőzték a betolakodókat, súlyos veszteséget okozva azoknak. A csata emlékét a Szárhegyet és Ditrót összekötő országút mentén emelt emlékoszlop őrzi és nincs olyan a faluban, aki ne ismerné a legendát, a Tartár-dombról.

(az emlékoszlop mögötte a Tatár-dombról)

A legenda szerint(és megjegyzem, ha bármelyik idős embert leszólítjuk szívesen beszél erről) a lakosok, akik a földeken dolgoztak amikor meglátták, hogy jönnek a tatárok kapáikat, szerszámaikat a Tatár dombon a földbe szúrták, a tetejükre edényeket, lábasokat akasztottak, hogy a tatárok visszavonuljanak látva a tömeget. Ditróról más legendák is szólnak. Ilyenek például:

- Duka János: A Gyilkos-tó keletkezése
- Duka János: A hős gyergyai asszonyok
- Duka János: Gábor Deák
- Duka János: Puskás Kalára
- Bíró Margit: Az öngyilkos leány
- Orosz István: A gyilkoló haragos
- Bara Pista: A meggyilkolt legény
- Jókai Mór: Puskás Kalári

A hegyek nem nyújtottak védelmet az itteni embereknek a járványok ellen, Az 1633-as pestisjárvány, mely egész Erdélyben éreztette hatását, jelentős áldozatokat követelt a felső Maros völgyében. Ebben a járványban, Ditróban meghalt 668 ember, életben maradt 930 személy. A vesztegzárak és az utak bevágása nehéz helyzetbe hozta a lakosságot, számtalan mezőgazdasági és ipari cikk tekintetében behozatalra szorult, a saját termékeit pedig nem tudta értékesíteni. Újabb éhínséges esztendő volt 1826, ugyanakkor pestisjárványról is beszámoltak. 1834-ben a pestist szintén éhínség vezeti be, de ez az utolsó említése ezen tömegpusztító kórnak környékünkön. Az 1883-as esztendő kolerajárvánnyal köszöntött be. Ez a betegség főként 1889, 1893 és 1910-ben veszélyeztette a Gyergyói-medencét, Ditrót. Szerencsére ekkor már dr. Fejér Dávid, a ditrói községi orvos, röpiratban hívja fel a figyelmet a járvány megelőzés eszközeire. 1910 után a kolera is elköltözött vidékünkéről, hogy helyét a diftéria (másnéven torokgyík), has tifusz, kanyaró és a vérhas foglalja el. Az erdők és a vadállatok közelsége a településekhez gyakran vezetett halálos kimenetelű veszettséghez. Egy 1908. április 19-én megjelent újsághír szerint „Vesztett kutya kóborolt Gyergyóditróban és Remetén, öt kisgyermeket harapott meg, míg sikerült kiírtani.... Ez évben már második esetben fordul elő veszettség”. A tömegpusztító járványok is hozzájárultak ahhoz, hogy a természetes szaporulat igen alacsony szintre süllyedjen a XIX. század végén.

Mint számtalan más település esetében, úgy Ditró is egy bővizű hegyipatak mentén épült és déli irányba húzódott le egészen a Maros árterületének mocsaras pereméig. Talán a legérzékletesebb leírást a XI. század közepén Orbán Balázs nyújtja a falu akkori képéről: „...nagy hosszú falu 5000 lelket meghaladó lakossal, mely csaknem az egész tér szélességét átfogja, úgy, hogy a tér túlfelén fekvő Remetétől csak a Maros választja el. Csinos, több bolttal szegélyezett piacza városias színezetet ad neki; sokadalmi, hetivásárai nagyon látogatottak, különben is Ditróban mindenütt a jólét és csinosság nyomait látja az utas. És bizony Ditró és Szárhegy a Királyhágón inneni részek leggazdagabb két faluja; ezt pedig nem valami gyáripar vagy kereskedésnek, hanem főként a két falu közös havasán felfakadó borszéki forrásnak köszönhetik, melyből és terjedelmes havasaik legelőiből közel 50,000 forint jövedelme van e két községnek.

Mindkét falu fő adóját ezen jövedelemforrás fedezi, a fennmaradó részből iskolákat, csinos faluházakat építenek, a terhelő adótól mentesült nép pedig jólétben élvezi szorgalmának más által el nem kaparintott gyümölcsét. ...ott a borszéki borvíz (savanyúvíz), melyet ezer meg ezer hordanak szét az ország minden zugába, elannyira, hogy bármerre is menjen az ember, mindenütt látja azon egyszerû, primitív, nyikorgó szekereket melyek alacsony gyékény ernyője alatt összezsugorodva ül szerényen a martialis székel, félországot bebarangol, hazulról feltarisznyált szalonnával elődve, ürge kis lovait a kopár avaron táplálva, addig megyen túrva, nélkülözve, míg árucikkének, a nagyrabecsült székel nektárnak vevőjére akad; ekkor gabonát vesz árából, mit haza szállítva, még kap időt arra is, hogy földjét megművelje...” És tegyük hozzá, hogy Orbán Balázs nem láthatta még a község büszkeségét a kéttornyú katedrális.

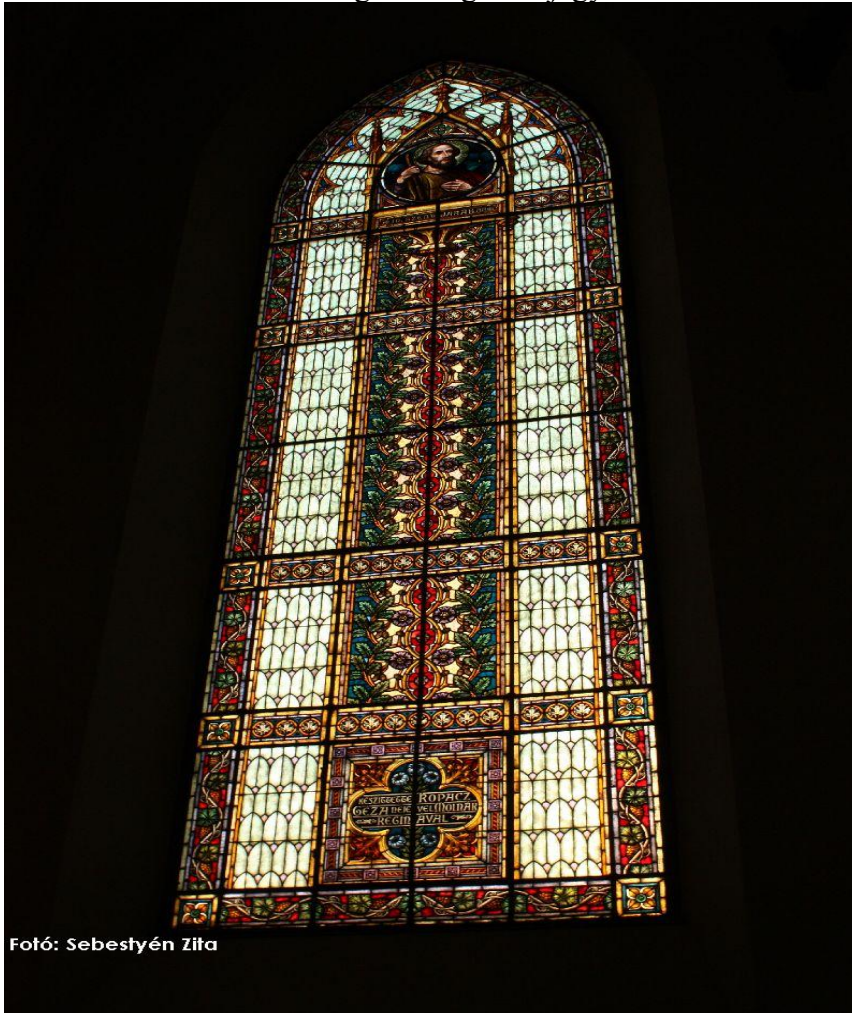
Az első terveket az építendő templomról 1893-ban Margitay Gábor főmérnök készítette, de

1893-ban a felügyeleti bizottság elutasította a tervet, mert túlságosan nagy költségeket igényelt volna. A hosszas előkészítés, pontos felmérések, az építkezési alap rendezése után 1909-ben elkezdődhetett végre az építés. A templom 1908–1913 között épült a Kiss István műegyetemi tanár és műépítész által elkészített és még 1896-ban, a budapesti minisztériumok és a püspök által jóváhagyott tervek alapján. Dvorák Ede műépítész vezeti a munkálatokat, amelyeket Kladek István szabadkai építkezési vállalkozó vitelezt ki. A templomtoronyra az aranyozott kereszteket Kladek István vállalkozó tetette fel. A márvány keresztelőmedencét és a szenteltvíztartót Seenger Béla kőfaragó készítette. A templom 1913-ra lett kész, köszönhetően az alapos előkészítéseknek. A kéttornyú, neogótikus bazilika, hossza 56 m, szélessége 23, toronymagassága 75 m, és 3000 ember befogadására alkalmas, de zsúfolva

5000 ember is befér.

A templom mennyezete boltíves, amelyet hatalmas pillérek tartanak, az ívbordák egyben díszítő elemek is. Az ablaküvegeken a gótika jegyei ismerhetők

Fotó: Sebestyén Zita

fel.

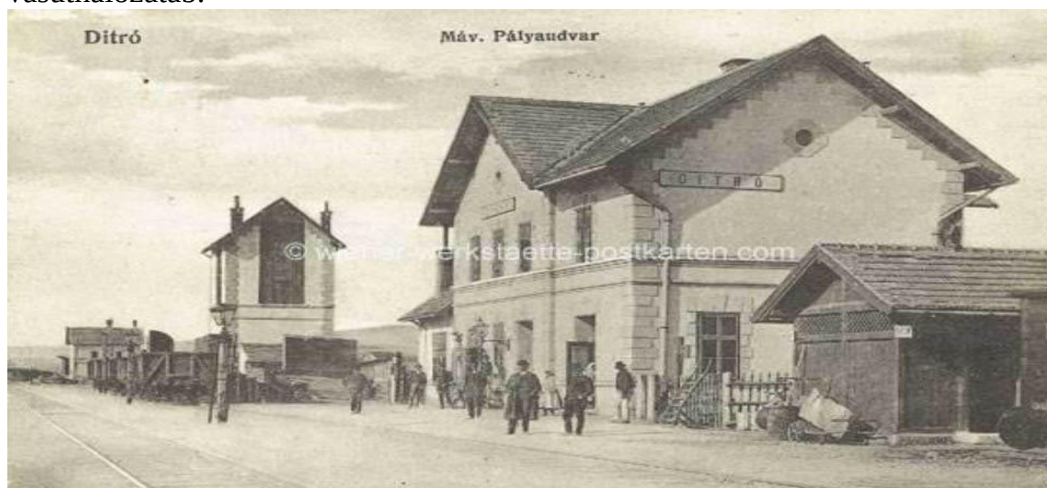
Jelentős értéket képvisel a szentély teljes felületét díszítő szekkó technikával nagyon színvonalasan megfestett ornamentális és figurális kompozíciókból álló falfestés, amely a térség, de talán egész Erdély legszebb ilyen jellegű alkotása. Alkotója az olasz származású Pauli Erik, aki szintén a korának egyik kiemelkedő művésze. A monumentális építkezés összesen 800.000 aranykoronába került. A nagytemplomot 1913. július 13-án szentelte fel gróf Majláth Gusztáv Károly erdélyi római katolikus püspök Jézus Szent Szíve tiszteletére és ez a templom vált Ditró büszkeségévé. A templom jó akusztikája alkalmassá teszi a különböző zenei események, orgonakonzertek és kórushangversenyek tartására is. Havonta egy alkalommal gitáros szentmisét tartanak benne ezenkívül a helyi kórus minden vasárnap énekével teszi még élvezhetőbbé a szentmiséket.

1860-ban építették fel a községházát, s ebben az időben indult meg az erőteljes polgárosodás, mert a község vezetősége megfelelő módon, közcélra fordította a borszéki fürdő és a kiterjedt közbirtokossági erdők

jövedelmét.

Így alakult ki az a településkép, amelyik inkább módos mezővárosra, mint nagyközségre emlékeztet. Egy korabeli leltár szerint 1900-ban itt kő- vagy téglapépületek léteztek az 1435 fából készült lakóház mellett, 228 épületen szalma, 1198-on deszka vagy zsindely, míg 36 házon cserépfödelet találtak. 1907-ben áthaladt Ditrőn az első tehervonat. A székely körvasút bekapcsolta Ditrőt az ország vasúthálózatába.

Több faluban, köztük Ditrőben is szokássá vált, hogy az ácsok udvaraikon „csutakra rakva” kész faépületeket állítottak össze. Ezeket, miután eladták a gerendákat megszámozták, és úgy szállították más vidékekre, leginkább a Mezőségekre. Az ősi foglalkozások mellett újabb, már szakképzettséget igénylő kisipar is fellendült. A molnárok társulata már a céhesedés kezdeteit hirdeti. Lassanként egyes mellékfoglalkozás főfoglalkozássá lép elő, és a polgáriasodás szikráját jelenti. A legrégebbi foglalkozások között említik a kovácmesterséget. 1820-ban Ditrőben két kovácsot találtak. 1880-ban telepedett ide Tobránszky nevű kerekész és egy Vertán nevű kovács, majd az a Császár nevű kovács, akiktől a helybeliek megtanulták a mesterséget. A XIX. században sokan vállalkoztak vashámorok létesítésére. Az orotvait 1847-ben alapította a ditrói Fülöp András, aki az üzemet maga vezette. Ez a hámor még az 1870-es években is működött. Jó minőségű vaskövet kaptak. Az egyik bányász kérte a tulajdonost, hogy vegye be részesnek. Amikor ezt nem tette meg, az olvasztókemencét bosszúból egy kút fölé csinálták, ami a vasat alulról hűtötte. Így egy olvasztásból csak egy-egy kupára való vas került ki. A vaskövet kötő botokkal törték össze, s a kemencéket fával fűtötték. A vasérc tartalom alacsony tartalma és a kezdetleges eljárások miatti rossz minőség a vállalkozás bukásához vezetett. A XIX. század első felében alakult ki a kéményseprő

mesterség. A XIX. század végéig Ditróban a tizesek füstbírói vacsora után végigjárták az összes házat, ellenőrizték, hogy égő tűz sehol ne maradjon, hogyha napjainkban még mindí ezt a módszert alkalmaznák nagyon időigényes lenne. A hagyomány szerint a ditrói Csibi család egyik ága eme tevékenység gyakorlása után kapta a „Füstös” melléknevet. Szintén a XIX. század végén jelentek meg a kenyérsütők és pékmesterek. A készítményeiket a helybéli lakosoknak adták el. A falu Sóza nevű dűllőjében malomköveket bányásztak, a malomkőfaragást a Góga testvérek végezték. Ditróban egy lakatosműhely gépeit hajtották meg egyik alszegi malom vizikerekével. Elmondás szerint Ditróban 1895 körül a mai nagytempalom közelében készítettek zöldmázás csempéket, ilyet régi házakban ma is találunk. Gyergyó környékén szokás volt a rozspálinka főzése, de ritkábban fenyőborsból is készítettek szeszes italt. Puskás Darna József (1867–1966) visszaemlékezései szerint gyerekkorában Ditróban még szabad volt a pálinkafőzés. Az üstöket az adó nagysága szerint tarthatták. Tehát egy-egy gazda 8-15 üsttel (adaggal) főzhetett. A vidéken az igényesebb családok művészi ízléssel faragott székelykapukat állítottak és állítanak mind a mai napig ezzel őrizvén hagyományainkat és székely mivoltunkat. A legismertebb kapufaragó a medencében a ditrói Mezei Tamás (1887–1964) volt, akinek keze alól nemcsak székely kapuk, hanem hasonló komoly népművészeti értékkel bíró más famunkák is szép számmal kerültek ki. Az általa faragott kapuk közül említést érdemel a ditrói plébánia Kapuja (1933):

Az 1890-es években megjelentek a gőzzel hajtott cséplőgépek, de a XX. század elején elterjedő benzinmotoros gépek lassan kiszorították azokat. Ezzel szemben a lovas cséplőgép

még tovább élt.

(gazdálkodó, dolgos emberek szénarakás közben)

A XIX. század végén és a XX. század elején Ditró társadalomszerkezetében felerősödtek a tőkés vonások. Az 1910-es népszámláláskor Ditró a Gyergyói-medence második legnagyobb lélekszámú települése, és 6987 főt számláltak meg. Mezőgazdaságban dolgozók 1792 (70,9 %), iparban dolgozók 372 (12,7 %), a kereskedelemben pedig 67 ember dolgozott (2,6 %). 1910-ben 200 működő ipari egységet találtak. Ezek közül egyszemélyes műhely volt 141, kétszemélyes 35, háromszemélyes 14, négy-hatszemélyes 8. Tíznél több munkással dolgozott 2 vállalat. A foglalkozások a következőképpen alakultak: kovács 26, lakatos 2, a fémipar más ágaiban dolgozó 14, asztalos 19, kőfaragó 3, faiparban dolgozó 76, tímár 3, szabó 32, cipész és csizmadia 47, ruházati ipar 25, pék 4, hentes és mészáros 14, kőműves 7, ács 8, az építőipar más ágaiban dolgozó 13, vendéglátóiparban 34 személy tevékenykedett.

1721 és 1750 között tehát alig harminc év alatt Ditró lakossága megkétszereződött és az alábbi összetételt mutatta. Egytelkes nemes gazdaság 2, szabad székely gazdaság 147, jobbágygazdaság 31, zsellérgazdaság 11, idegen gazdaság 28. A népességnövekedés területi terjeszkedéssel járt, és ekkor szakította ki Ditró a közterületekől Hodost és Bélbort, de ugyanakkor kezdte Szárhegygel együtt birtokolni Borszékot. Benkő Károly 1853-ban Ditró nyugati szomszédjának Maroshévízt, az északnak pedig Maros-Torda vármegyét jelöli meg. Ezen területek nagy részét a XX. század elején végrehajtott arányosítás révén Ditró elvesztette, a jelenlegi faluhatár a XVIII-XIX. századnak sajnos a felét sem teszi ki. A II. Világháború átrajzolta a határokat, és igen mély gazdasági és társadalmi változásokat hozott a módos községbe. Az 1945-ös földreform, melyet 1946-ban valósítottak meg, megszüntette a nagybirtokot, ugyanakkor földet juttatott a szegényparaszságnak. Ez az állapot azonban nem tartott sokáig. A község irányítását 1950-től a néptanács vette át és vezette a központi hatalom által diktált szocialista normák szerint. Ugyanakkor hirdették meg az osztályharcot, és kerültek fel a település módosabb gazdáira a kulák listára. De a lakosság számára a

legnagyobb megrázkódtatást az 1952-ben elkezdett kollektivizálás jelentette. Ez a folyamat közel 10 évig tartott, s a termőföld feletti mindennemű tulajdonjog megszüntetését célozta, a termelő eszközökkel együtt. A falubeli öregek máig nagy fájdalommal beszélnek ezekről az időről. Közvetlen a világháború befejezése után a benzinhiány miatt a csépelést kézi erővel (cséphadaró) vagy a még meglévő lovasgépekkel végezték el. Ez után következett az 1946-47-es aszály, mely nagyon megviselte a község lakosságát. Az 1947-es államosítás, mely a termelőeszközök magántulajdonát szüntette meg, már csak tetézhette a sorozatos csapásokat. Úgygondolom, ahhoz, hogy teljes képet adjunk egy falu, község, városról, hogy bemutassuk azt teljes őszinteséggel és olyan formában, amilyen valójában volt, hogy korhűen tükrözhesse mindazt, ami ott történt ezekről a csapásokról is mind, kivétel nélkül be kell számolnunk.

Mindezekon kívül a történelem fontos részét képezik azok a személyek, akik neve Ditróhoz köthető, íme néhány ezekből a személyekből:

- Bajkó Erzsébet - Taufferné író, újságíró.
- Tötszegi Tekla - magyar néprajzkutató.
- Bíró Sándor - nemzetközi sakkmester
- Csiby Andor - újságíró, szerkesztő, ügyvéd
- Csiby Lőrinc - erdőmérnök, főiskolai tanár
- Eröss Sándor - orvos, zenész, rendelőintézeti igazgató
- Dr. Gaál Alajos - szerkesztő, közíró, orvos, országgyűlési képviselő
- Gaál András - festőművész
- Gaál Endre - erdélyi magyar közíró
- Kolozsi Tibor - szobrászművész
- Puskás Ferenc - a budapesti telefonközpont megépítője, igazgatója
- Puskás Ferencz - királybíró
- Puskás Tivadar - a telefonközpont és telefonhírmondó feltalálója
- Siklódy Lőrinc - szobrászművész
- Tarisznay Márton - muzeológus, helytörténész, néprajzkutató
- Ujvárossy László - grafikusművész
- Dr. Vencser László - író
- Vendl Aladár - geológus, egyetemi tanár, az MTA tagja
- Vendl Mária - minearológus, tanár

Ez csak kevés példa Ditró híres szülötteiből, de a lista napjainkig, folyamatosan bővül. Kiemelkedő személyiségek még:

- Kelemen László
- Kolozsi Tibor
- Petres István Csaba
- Gergely Géza
- Csibi Béla
- Pál Béla
- Petres Lajos
- Bognár Jenő
- Földesi István
- Gál Ferenc
- Petres Ignác
- Lg. Takó János
- Dr. Puskás Károly
- Dr. Lőrinc József
- Dr. Juhász Ágostonné
- Bonnet Reinhold
- Cyrill Thummel
- Ft. Bartalis Árpád
- Csibi Katalin
- Trucza Péter Pál
- Mezey Mihály
- Dr. Mezey Géza
- Csiby Imre

Ditró szépségét és egyedi vonásait, népszokásait könyvek is megörökítik. Ilyen például Pál Molnár Elemér, Ditróról és mégrészletesebben a hozzátartozó Orotváról szóló Völgybe zárt idő című könyve, Farkas Aladár 100 éves a ditrói Jézus Szent Szíve templom című könyve, de jelentek meg más céllal is írások, például Gergely Géza, aki egyébkén születésileg nem ditrói, de szívesen örökíti meg annak mozzanatait a Kálvária című könyvében, vagy egyéb

alkotásokban, nemrég született Hompoth Erikának Székely –zab hegyező című

alkotása.

Bár turisztikai szempontból nem a legfejlettebb, de tökéletes azok számára, akik pihenni jönnek és felfedezni a hegyi patakok, finom forrásvizek ízeit, a hegyi friss levegőt, a falusi táj szépségeit, nyugottságát. Akik erre járnak kivétel nélkül megtekintik a Jézus Szent Szíve templomot, a Szent Katalin templomot, de megcsodálhatják a barlangi forrást és a ditrói tanösvényt, a Kossuth Lajos parkot, a Tászkok tetőt, a már fent említett Tatár dombot, a vizimalmokat, a mangalica és szürkemarha farmot és Ditró egyéb építészeti örökségeit, mint például:

- Puskás Tivadar Líceum épülete - volt Polgári iskola
- Siklódi Lőrinc Iskola épülete
- Óvoda - volt Puskás Dezső féle épület – Posta
- Fogyasztási Szövetkezet épülete - volt Száva féle épület

- Bentlakás épülete, volt Községháza
- Épületközösség - itt működött Ditró első iskolája
- Kőrösi Csoma Sándor Kultúrház
- Közbirtokosság székhelye
- Régi vágóhíd épülete
- Alszegei csengettyű
- Lakóház - Smith féle lakás

(a közbirtokosság székhelye)

Ditró nem szűkölködik képzőművészekből sem, Petres Lajos - nyugdíjas zenetanár, a műkedvelő karvezetés szakértője, övé az előbb említett Smith féle lakás, Bíró Zsuzsanna, Szőcs Zsolt képzőművészek, sem kéművesekben: Molnár Réka, ő készíti a gyergyói medence legszebb legnagyobb tortáit, került kimár az ő keze alól a Jézus Szent Szíve templom vagy az iskolák is torta formában. Íme néhány példa idei alkotásaiból:

Bajkó Rózália, kézimunkákat készít, Deák Csilla iparművész. Helyi termelők Örsi Sándor, Simon Péter méz és méhtermékek, Köllő Mária péksütemények, Csibi Benkő Ilona, Puskás Mária, Simon Edit, Simon Péter tejtermékek valamint Halasági Csibi termékek.

Fontos szerepet játszanak a közösség életében a civil szervezetek, mint például a Ditrói Kulturális Egyesület: Biró Zsuzsanna, Pro Ditró Egyesület Elnök: Puskás Elemér, Orotva Egyesület Elnök: Puskás Nóra, Ditrói Tejtermelők Egyesülete Elnök: Bajkó László, Szarvasmarha tartók Egyesülete Elnök: Petres László, Ditrói Tűzoltók Egyesülete Elnök: Fülöp Imre, A.S. OLD BOYS Elérhetőség: Bajkó Áron , Ditrói fiatalokért és gyerekekért Egyesület Elnök: Bajkó Csilla.

A településen van focicsapat, tánccsoport, amatőr színjátszókör és nem kis régiséggel rendelkező egyre bővülő cserkészcsapat, akik a gyerekeket más egész kiskortól a természet szeretetére és megóvására nevelik.

Ha fejlesztésekről van szó sem szűkölködik a település, íme néhány az elmúlt év fejlesztéseiből:

1. Temető utca leaszfaltozás
2. Központ csinosítása, járdafelújítás
3. A gyógyszertár és óvoda épületének felújítása
4. Kórház kerítésének felújítása, parkoló kialakítása
5. Önkormányzat épületének felújítása és tereprendezés
6. Orotvai híd feljavítása
7. Támfal kiépítése az orotvai ravatalozó mellett
8. Honfoglaló vezéreink emlékére állított kopjafák a Kossuth Lajos parkban
9. Ig. Takó János szobor felavatása
10. Csatornabővítés
11. Sportpálya a tömbházak környékén
12. Községi utak és mezei utak feljavítása, karbantartása

13. Játsszótér elemek a Kőhídi iskola udvarán
14. Szolgálati autó vásárlása
15. Könyvek, CD kiadása
16. Székelyruhák beszerzése
17. Sportmez az iskolásoknak
18. Tűzoltó egyenruhák beszerzése
19. Sütő az Utász- Háznál

Ditró számomra a legszebb hely a világon. Legismertebb hagyománya a farsangolás, de minden évben sor kerül Katalin bálra és nem haltak ki olyan hagyományok sem, mint a búzahintés az év legelső napján, a locsolás, az étel szentelés húsvétkor, az éneklés karácsonykor.

Az, aki ditrói vagy aki elszármazott mind-mind büszke gyökereire, arra, hogy itt született, vagy itt él. Az erdeink zöldek, a forrásaink vize édes, az állatok itt kövérek, a legelők talán mégzöldebbek és az emberek büszkék, kedvesek, vendégszeretők és ezt nem csak a hangzatos befejezés miatt írom. Közvetlenek bármilyen vendéggel, szívesen adnak szállást bárkinek, szívesen segítenek egymáson. S bár megpróbáltam a történelem segítségével elkalauzolni önöket egy képzeletbeli kirándulásra a kép csak így lehet teljes: ajánlom minden érdeklődő figyelmébe a következő kisfilmet:

<https://www.facebook.com/video.php?v=680046102040645&set=vb.640488169329772&type=2&theater>

Bibliográfia:

- Farkas Aladár: 100 éves a ditrói Jézus Szent Szíve templom
- Erdélyi Magyar Ki Kicsoda, Felelős kiadó: Takács Csaba, Felelős vezető: Stanik István, Scripta Kiadó Rt. Nagyvárad. 2000
- Pál Molnár Elemér: Völgybe zárt idő
- Gergely Géza : Kálvária
- <http://hu.wikipedia.org/wiki/Ditr%C3%B3>
- http://www.szekelyfoldiinfo.ro/Menu/gyergyoditro-prezentacio_kepekben-turisztikai_attrakciok-szallas-helyek-terkep-a_kornyek_turisztikai_latvanyossagai-szallasai-gyergyoditro.html
- régi újságcikkek
- <http://gyergyoturizmus.ro/telepulesek/gyergyoditro.html>
- <https://www.facebook.com/ditro?fref=ts>
- <http://szekelyfold.info.ro/gyergyovidek/488-gyergyoditro>
- Petres Lajos egyéb gyűjtött információi

A tanulmányban felhasználtam Szász Adorján, Elekes Károly, Sebestyén Zita fotóit valamint régi képeslapokat.